

Adam Kruk

ORCID: 0000-0002-2831-8403

Uniwersytet Wrocławski

Integracja nowych wrocławian przez film. Polish Cinema for Beginners — studium przypadku

<https://doi.org/10.19195/0860-116X.46.7>

Integrating new Wroclavians through film: Polish Cinema for Beginners — a case study

Abstract

The article presents the history of the project “Polish Cinema for Beginners”, which since 2012 has been introducing Polish films to foreigners living in Wrocław using the formula known from film societies. The aim of the text is to gather facts about the project, its idea, programme, creators, and its evolution, including the impact of the pandemic and the war in Ukraine on it. The article shows how the project, by popularising the history of Polish cinema among newcomers in Wrocław and fostering integration in the international community and the urban life of the Lower Silesia’s capital, gained a high reputation among participants and influenced a more inclusive cultural landscape — not only of the city, but also of the country, pointing to the problem of linguistic exclusion in increasingly multicultural society in Poland.

Keywords

Polish Cinema, integration through film, linguistic exclusion, film education, multicultural Wrocław

---

Kiedy opublikowano *call for papers* do numeru „Studiów Filmoznawczych” poświęconego kulturze filmowej Dolnego Śląska, pomyślałem, że mógłbym napisać o Polish Cinema for Beginners (dalej: PCFB) — projekcie, który,

przynajmniej obcokrajowcom mieszkających we Wrocławiu, daje narzędzie do poznawania polskiego kina oraz stara się włączyć ich w kulturę filmową stolicy regionu. Tylko jak opisać projekt, który sam powoływałem do życia i z którym jestem związany od ponad dekady? W jaki sposób, zachowując względną naukową obiektywność, pisać o własnym „dziecku”? Odpowiadając sobie na te pytania, zdecydowałem się przyjąć perspektywę autoetnograficzną, koncentrującą się, jak pisze Anna Kacperczyk, „na próbie realistycznego opisu rzeczywistości, ale wzbogaconej dodatkowo o ujawnienie i świadome włączenie do procesu badawczego osobistego odniesienia badacza, jego odczuć i refleksji pojawiających się w toku zadań poznawczych”¹.

Tekst nie będzie mieć przy tym charakteru krytycznego, bym nie musiał oceniać silnych i słabych stron własnego pacholecia: ani wychwalać go pod niebiosa, ani karcić — byłby to rodzaj autoewaluacji, której chciałbym uniknąć. Postaram się zminimalizować ocenę inicjatywy, jej wkładu w ofertę kulturalną Wrocławia czy w poziom integracji społecznej² uczestników (choć wnioski związane z tymi zagadnieniami nieuchronnie muszą się w tekście pojawić) na rzecz priorytetu, jakim jawi mi się zebranie bazy faktograficznej dotyczącej projektu: dat, tytułów, miejsc, personaliów pracujących przy nim osób itp. Głębszej analizie poddam przy tym bliższą mi stronę programową i społeczną niż aspekty finansowo-promocyjne projektu. Nie ukrywając własnego weń zaangażowania, postaram się stanąć raczej na pozycji osoby dobrze poinformowanej i to z niej podzielić się z czytelnikami zgromadzoną przez lata wiedzą o wrocławskiej inicjatywie, na którą złożyło się do tej pory — piszę te słowa na początku 2024 roku — prawie 120 projekcji filmowych z towarzyszącymi im spotkaniami oraz innymi wydarzeniami organizowanymi pod nazwą Polish Cinema for Beginners od 2012 roku³.

- 1 A. Kacperczyk, *Autoetnografia – technika, metoda, nowy paradygmat? O metodologicznym statusie autoetnografii*, [w:] „Przegląd Socjologii Jakościowej” 10, 2014, nr 3, s. 44.
- 2 Będę tu używał uproszczonej terminologii, rozumiejąc integrację społeczną szeroko — jako proces scalania się zachodzący na różnych szczeblach społecznych, tj. na poziomie małych grup, stowarzyszeń i organizacji średniego zasięgu oraz proces dostosowywania się do siebie zachowań ludzi w grupie oraz pozytywny skutek tego procesu, wyrażający się w powstaniu jakiegoś systemu społecznego (*Wielki słownik języka polskiego PWN*, t. 2, red. S. Dubisz, Warszawa 2018, s. 126). Dla zwartości tekstu pomijam zatem rozróżnienie na adaptację, integrację, asymilację i akulturację. Zob. M. Budyta-Budzyńska, *Adaptacja integracja, asymilacja — próba ujęcia teoretycznego*, [w:] M. Budyta-Budzyńska, *Integracja czy asymilacja? Polscy imigranci w Islandii*, 2011, s. 44–65.
- 3 Dokładna ewidencja pokazów, zawierająca daty, tytuły filmów i ich reżyserów, a także gości i prowadzących oraz miejsca spotkań, znajduje się w tabeli nr 1.

W związku z przyjętą przeze mnie metodą autoetnograficzną⁴, skorzystam nie tylko z autonarracji, ale postaram się, by moje zaangażowanie w projekt nie przysłoniło doświadczeń innych uczestniczących w nim osób. Istotną część artykułu stanowią będą więc informacje zebrane podczas wywiadów⁵ i w ankietach⁶. Tekst ten ma zatem na celu nie tylko podzielenie się własną wiedzą, ale i zgromadzenie relacji rozmówców, wśród których są inni organizatorzy projektu oraz jego odbiorcy (w ostatnim roku ten podział nieco się zresztą rozmył, o czym piszę później). Cenny może się okazać fakt, że wiedza ta nie była wcześniej zebrana ani publikowana w formie zbliżonej do kompendium. Funkcjonowała jedynie w rozproszeniu, w rozmaitych mediach i formach: opisach poszczególnych sezonów, niearchiwizowanych w ustrukturyzowany sposób ulotkach czy plakatach, wnioskach grantowych i raportach z realizacji zadań, w informacjach prasowych, wywiadach radiowych czy w końcu — jedynie w pamięci osób będących twórcami i adresatami projektu. Mam nadzieję, że zgromadzenie i spisanie jej w niniejszym tekście zaowocuje możliwie szerokim i dokładnym zarysem historii projektu — jedyne takiego w Polsce. Być może też jego publikacja na łamach „Studiów Filmoznawczych” stanie się kiedyś przydatna w dalszych badaniach nad integracją obcokrajowców w Polsce, filmem jako narzędziem mogącym jej sprzyjać, inicjatywami społeczeństwa obywatelskiego czy nad jakimkolwiek celem badawczym, dla którego kompleksowe opracowanie tej inicjatywy mogłoby być cenne.

- 4 A. Kacperczyk w *Autoetnografii*, s. 45, charakteryzuje za Leonem Andersonem pięć kluczowych cech autoetnografii: „(1) badacz należy do badanego przez siebie środowiska, zajmując w nim pozycję pełnego uczestnika (*complete member researcher*); (2) podejmuje refleksję analityczną w trakcie całego procesu zbierania i opracowywania danych; (3) ujawnia swoje Ja w tworzonych narracjach, jednakże na nim nie poprzestaje; (4) podejmuje także dialog z informatorami należącymi do badanego środowiska, dając szansę na wybrzmienie narracji innych niż własna; (5) kładzie duży nacisk na analizę teoretyczną, która wiąże wnioski badacza z szerszym polem rozstrzygnięć teoretycznych w danej dziedzinie problemowej, co ostatecznie pozwala na włączenie wniosków z badania do obiegu wiedzy naukowej”. Zob. L. Anderson, *Analytic Autoethnography*, [w:] „Journal of Contemporary Ethnography” 35, nr 4, s. 373–395.
- 5 Na potrzeby niniejszego artykułu rozmawiałem z czterema osobami, mocno przez lata zaangażowanymi w PCFB: Lechem Molińskim i Kubą Żarym (na żywo) oraz Weroniką Sowińską i Agnieszką Smutek (korespondencja mailowa), którzy cytowani będą w dalszych partiach tekstu.
- 6 Na pytanie ankietowe odpowiedzi udzieliło 11 uczestników ostatniego sezonu PCFB, część wypowiedzi w nich zamieszczonych przytoczę w tekście. Cztery najciekawsze ankiety opracowałem na potrzeby artykułu: A. Kruk, *Nasza klasa*, „Wrocławski Niezbędnik Kulturalny” 2024, nr 1, s. 28–29.

Fot. 1. Plakaty reklamujące pokazy w ramach pierwszej edycji Polish Cinema for Beginners, Wrocław 2012

Idea

Polish Cinema for Beginners to przegląd najciekawszych, zdaniem organizatorów, dzieł polskiego kina, odbywający się w całości w języku angielskim i skierowany przede wszystkim do niepolskiej publiczności mieszkającej (na stałe lub tymczasowo) we Wrocławiu, która — ze względu na barierę językową — często nie miała wcześniej okazji poznać ani arcydzieł polskiej kinematografii, ani kultowych klasyków naszej popkultury. Na stronie internetowej Wrocławskiej Fundacji Filmowej, będącej od 2014 roku podmiotem formalnie odpowiadającym za organizację wydarzenia, o idei powstania projektu można przeczytać:

Od lat w większych miastach europejskich przybywa obcokrajowców. Czy jednak zagraniczni mieszkańcy mają możliwość poznania kultury filmowej kraju, w którym się znajdują? Postawiliśmy sobie to pytanie na przełomie lat 2010 i 2011. Odpowiedź była niepomysłna, również w odniesieniu do stolicy Dolnego Śląska. Zaczęliśmy myśleć o uruchomieniu projektu, który przyniósłby rozwiązanie tego problemu. Tak powstała idea klubu filmowego, w ramach którego obcokrajowcy mogliby poznawać polskie kino. [...] Luźny pomysł klubu filmowego dla obcokrajowców został rozwinięty przez Adama Kruka i Lecha Molińskiego w projekt cyklicznych spotkań w formule prelekcja-pokaz-dyskusja, gdzie zarówno wpro-

wadzenia, jak i rozmowy po seansach miały odbywać się w języku angielskim, a filmy wyświetlane z angielskimi napisami⁷.

Formuła ta doskonale znana jest z długiej, bo blisko stuletniej już, tradycji Dyskusyjnych Klubów Filmowych, którym zresztą Polish Cinema for Beginners formalnie jest, odkąd w listopadzie 2014 roku zarejestrowany został w Polskiej Federacji Dyskusyjnych Klubów Filmowych (PFDKF)⁸. Pojawienie się Dyskusyjnych Klubów Filmowych (ang. *film society*, fr. *ciné club*) udokumentowano po raz pierwszy w latach dwudziestych XX wieku we Francji, ich fenomen rozpowszechnił się następnie w latach trzydziestych w Niemczech, Holandii i w Wielkiej Brytanii⁹. W Polsce, jak pisał Tadeusz Sobolewski:

pierwsze kluby filmowe powstały w 1955 r. na fali politycznej odwilży. Były przeniesieniem na grunt polski wzorów francuskich. Tworzyli je 20-latkowie, studenci, dla których kino było oknem na świat, w czasach, kiedy w repertuarze dominowały propagandowe filmy radzieckie. Kluby były forpocztą wielkiego ruchu społecznego, szkołą samorządności. W 1956 r. powstała Federacja DKF-ów. Za jej sprawą Polska miała przez dziesiątki lat – mimo cenzuralnych ograniczeń – jeden z najlepszych repertuarów filmowych w Europie¹⁰.

Prezentując w ramach tak zwanej puli DKF-owskiej filmy niedostępne w oficjalnej dystrybucji, kluby filmowe odgrywały ważną rolę społeczno-kulturalną do końca PRL. I choć ich liczba oraz znaczenie po przełomie

7 *Polish Cinema for Beginners* | *WrocFF*, Wrocławska Fundacja Filmowa, https://www.wrocff.com.pl/?page_id=255 (dostęp: 16.12.2023).

8 Zebranie założycielskie Dyskusyjnego Klubu Filmowego Polish Cinema for Beginners odbyło się we Wrocławiu 20 października 2014 r.; w protokole z niego widnieje lista obecności obejmująca dziesięć osób — członków klubu (w kolejności alfabetycznej): Abramik Stanisław, Bartosz Julia, Bieliz Anna, Frankowska Anna, Janowska Agnieszka, Kania Alicja, Kosuń Paweł, Kruk Adam, Moliński Lech, Przewłocka Magdalena. Obecni na zebraniu na prezesa DKF PCFB wybrali Adama Kruka, na wiceprezesa — Pawła Kosunia, na sekretarza — Lecha Molińskiego, na skarbnika — Annę Frankowską.

9 Zob. *Encyklopedia Kina*, red. T. Lubelski, współpr. A. Garbicz, Kraków 2010, s. 274.

10 T. Sobolewski, *DKF-y mają 50-lat i są wciąż potrzebne*, „Gazeta Wyborcza” 2006, nr 136, s. 22.

ustrojowym znacząco zmalały¹¹, te które przetrwały, zaadaptowały się do nowych warunków¹².

Przypadek PCFB to przykład klubu nowego, którego formuła od początku została rozszerzona o aspekt dostępności językowej — szczególnie ważnej w jednoczącej się Europie, której jednym z fundamentalnych założeń był swobodny przepływ osób¹³. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku, nie tylko Polacy mogli opuszczać kraj (przykładem exodus do Wielkiej Brytanii, pozostającej we wspólnocie do czasu brexitu w lutym 2020, ale też do Niemiec, Norwegii, Islandii itp.), ale także obcokrajowcy swobodnie się tu osiedlać. Przez ostatnie dwie dekady zjawisko to systematycznie rośnie, zarówno jeśli chodzi o pobyty czasowe, jak i stałe, co potwierdzają dane Głównego Urzędu Statystycznego. Z raportu GUS *Sytuacja demograficzna Polski do 2022 r.* wynika, że Polska z kraju typowo emigracyjnego przekształca się w kraj emigracyjno-imiigracyjny, w którym siódmy rok z rzędu odnotowano dodatni bilans migracji definitywnych (wcześniej przez kilka dekad utrzymywało się saldo ujemne)¹⁴. Podobne wnioski płyną z raportu Zakładu Ubezpieczeń Społecznych *Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych 2022*¹⁵, w którym wykazano, że liczba cudzoziemców zgłoszonych do ubezpieczeń emerytalnych i rentowych między rokiem 2015 a 2022 wzrosła blisko sześciokrotnie (184 188 w 2015, 1 063 261 w 2022), oraz z raportu *Studenci zagraniczni w Polsce 2022*¹⁶

- 11 W latach osiemdziesiątych było ich około 500, obecnie, według wykazu PFDKF, aktywnych DKF-ów jest 126, w tym trzy we Wrocławiu: DKF „Politechnika”, DKF „Centrum” i DKF PCFB. Zob. *Znajdź swój klub | Polska Federacja Klubów Filmowych*, <http://www.pfdkf.pl/znajdz-swoj-klub> (dostęp: 28.02.2024).
- 12 O strategiach adaptacyjnych DKF-ów w nowej rzeczywistości zob. I. Cegiełkówna, *Porozmawiajmy o filmie*, „Kino” 2006, nr 6, s. 32–33; M. Gil, *Klub filmowy to styl życia*, „Kino” 2010, nr 3, s. 90–91; D. Romanowska, *Dyskusyjne Kluby Filmowe — bardziej potrzebne niż kiedyś?*, „Magazyn Filmowy SFP” 2019/2020, nr 12-01, s. 74–76.
- 13 Swoboda przemieszczania się i pobytu osób w Unii Europejskiej stanowi podstawę obywatelstwa UE wprowadzonego traktatem z Maastricht z 1992 r. Po stopniowym zniesieniu granic wewnętrznych na mocy porozumień z Schengen, przyjęto dyrektywę 2004/38/WE w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium UE. Zob. art. 3 ust. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), art. 21 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), tytuł IV i tytuł V TFUE, art. 45 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.
- 14 Zob. *Sytuacja demograficzna Polski do 2022 r.*, red. D. Szałtys, Warszawa 2023.
- 15 G. Mrugała, I. Tomczyk, A. Kilichowski, *Cudzoziemcy w polskim systemie ubezpieczeń społecznych 2022*, Warszawa 2023, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, https://www.zus.pl/documents/10182/2322024/Cudzoziemcy+w+polskim+systemie+ubezpiecze%C5%84+spo%C5%82ecznych_2022.pdf/b457fe14-91e8-c030-40bc-67c3eb92af17?t=1696931209042 (dostęp: 28.12.2023).
- 16 Zob. B. Siwińska, współ. A. Rejer, M. Tarka, *Studenci zagraniczni w Polsce 2022*, Warszawa 2022.

(przygotowanego w ramach programu „Study in Poland”, realizowanego przez Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich i Fundację Edukacyjną „Perspektywy”), z którego wynika, że o ile w 2009 roku liczba studentów zagranicznych w Polsce wynosiła 0,82% ogółu studentów, o tyle w 2022 odsetek ten wynosił już 7,34%. Trend ten był widoczny już na początku pierwszej dekady XXI wieku, kiedy rodziła się idea Polish Cinema for Beginners i jego rozpoznanie leżało u podstaw inicjatywy, mającej stworzyć przestrzeń dostępności polskiej kultury filmowej dla obcokrajowców mieszkających we Wrocławiu, a także forum wymiany kulturowej.

Idea zasadzała się na bardzo prostym w gruncie rzeczy pomysle, polegającym na opatrzeniu polskich filmów angielskimi napisami — co wbrew pozorom nie jest oczywiste. W krajach Europy Południowej dużo bardziej rozpowszechnioną formułą jest dubbing, a w Polsce, gdzie w telewizji przyjętą formą jest lektor odczytujący listę dialogową, w kinach napisami (polskimi) opatrzone były dotąd wyłącznie filmy zagraniczne. W filmach polskich zaś angielska ścieżka dialogowa jest nowością, obecną zaledwie od dekady, nie bez wpływu wzrostu znaczenia festiwalu filmowych, ale i projektu, o którym traktuje niniejszy artykuł. Idea ta nie zawsze była prosta do zrealizowania. Angielską ścieżkę dialogową można było czasem pozyskać od dystrybutora, który tworzył ją na potrzeby pokazów na zagranicznych festiwalach i do wydawnictw DVD/Blu-ray. Nie zawsze jednak było to możliwe, nawet, co ciekawe, w przypadku obrazów o międzynarodowych sukcesach — tak było chociażby w przypadku prezentowanego w marcu 2016 roku filmu *Yesterday* (1985) Radosława Piwowarskiego, nagrodzonego Złotą Muszlą na festiwalu w San Sebastián — wtedy trzeba było tłumaczyć film samodzielnie lub zlecić przekład oraz zadbać o rozstawienie napisów, co generowało, rzecz jasna, dodatkowe koszty i zwiększało czas przygotowania pokazu.

Jak wskazuje nazwa projektu, angielski od początku traktowany był w nim jako współczesna *lingua franca*, którą posługuje się najwięcej przybywających do Wrocławia obcokrajowców i która jest także najbardziej rozpowszechnionym językiem obcym wśród Polaków¹⁷. Zapewniona musiała więc być nie tylko ścieżka dialogowa w tym języku, ale cała DKF-owa formuła, polegająca na poprzedzeniu seansu wprowadzeniem

17 Zob. A. Pawłowski, *Pejzaż językowy Polski współczesnej: polszczyzna, języki obce, języki mniejszościowe*, „Poradnik Językowy” 2019, nr 8(767), s. 7-27. Stan ten zresztą mocno zmieniał się w miarę upływu lat. Jeszcze w 1994 r., wg ankiety GUS, dominującym wśród Polaków drugim językiem był rosyjski (54,9%), w następnej kolejności niemiecki (34,6%), angielski plasował się dopiero na trzecim miejscu (18,8%). Zob. I. Walenczak, K. Wróblewska-Pawlak, *Języki obce w Polsce — próba bilansu*, „Studia Europejskie — Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego” 1997, nr 1, s. 135-154.

eksperta, przybliżającym tematykę i kontekst filmu, oraz podsumowaniu go dyskusją, również po angielsku (zrezygnowano z posługiwania się innymi językami). Nie zawsze okazywało się to tak proste, jak zakładano, gdyż część zapraszanych gości miała obawy w posługiwaniu się wskazanym językiem obcym. Jeżeli dotyczyło to ekspertów czy moderatorów, szukano kolejnych; w przypadku twórców filmowych (Kazimierz Kutz, Waldemar Krzystek) zapewniane było profesjonalne tłumaczenie, co (znów) obciążało budżet, ale i zmieniało dynamikę wydarzenia — nie tylko wydłużało je, ale i odbierało walor spotkania „niezapośredniczonego”.

Wspomniany wcześniej kontekst integracji europejskiej (choć obecnie obserwujemy zwiększenie zainteresowania projektem uczestników z innych kontynentów) był istotny dla przedsięwzięcia od samego początku. Nie tylko pierwszy grant na jego realizację pozyskany został z Komisji Europejskiej, ale i wcześniej, już na etapie wykuwania się idei, związany był z osobistymi doświadczeniami pomysłodawców. W moim przypadku był to chociażby udział w wymianie akademickiej Socrates-Erasmus na Università della Calabria, gdzie jako student filmoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza przebywałem między lutym a czerwcem 2007 roku. Z wypiekami na twarzy poznawałem wówczas klasyki włoskiego kina — początkowo sam, chodząc w zimowej aurze do filмотeki uniwersyteckiej, następnie zaś, gdy wiosną zaczęto organizować pokazy w amfiteatrze na kampusie, filmy oglądałem już wspólnie z innymi studentami — po włosku, co z jednej strony służyło szlifowaniu języka, z drugiej wykluczało z pokazu osoby nie posługujące się tym językiem. To doświadczenie pozwoliło mi nie tylko na poznawanie historii włoskiego kina, ale i wspólne przeżywanie seansów, tworzenie nowych relacji, lepsze operowanie językiem i głębsze poznanie kultury kraju, w którym przebywałem. Właśnie to, kilka lat później, miało stać się celem Polish Cinema for Beginners: zaproponowanie aktywności, która łączyłaby wartości poznawcze z integracyjnymi. By jedyną opcją dla zagranicznych studentów, ale także innych widzów — pracowników mnożących się we Wrocławiu międzynarodowym korporacji, uczestników Wolontariatu Europejskiego (EVS), turystów, uchodźców, a w końcu także Polaków — nie było wspólne wyjście do baru. By, nawet jeśli (jeszcze) nie mówi się po polsku, móc zobaczyć wartościowy film, wymienić doświadczenia, poznać się wzajemnie — a przy okazji dowiedzieć się czegoś nie tylko o historii kina, ale i polskiej kulturze, tradycjach oraz obyczajach.

Tak ja zapamiętałem myśl, która zrodziła projekt — jako jednak, że mechanizmy pamięci u każdego działają nieco inaczej, o to samo pytam Lecha Molińskiego, z którym razem zakładaliśmy PCFB:

U mnie pierwsza inspiracja wzięła się z wizyt w Pradze, gdzie w latach 2008–2012 często odwiedzałem znajomych. Byłem w tym okresie żywo

zainteresowany kinem czeskim, ale nie mogłem go oglądać, bo, choć język czeski jest podobny do polskiego, to jednak niewystarczająco, by wszystko zrozumieć. Pomyślałem wtedy, że dobrze byłoby, gdyby Czesi stworzyli taką inicjatywę, a zatem może i my powinniśmy o tym pomyśleć — bo już wówczas liczba obcokrajowców we Wrocławiu szybko rosła. Tak chyba zrodziła się moja pierwsza intuicja, by dać obcokrajowcom dostęp do polskiego kina¹⁸.

Jak widać obaj, po doświadczeniach zagranicznych, poczuliśmy, że coś jest do zrobienia, aby nowym wrocławianom zapewnić dostęp do polskiej kultury. Będąc wcześniej w podobnej sytuacji, niejako odpowiadaliśmy na potrzeby, których empirycznie sami doświadczyliśmy lub doświadczyły ich osoby w naszym otoczeniu. Trzeba było jeszcze pozyskać środki i *know-how*, które jako młodzi krytycy filmowi dopiero wówczas w organizacji wydarzeń kulturalnych zdobywaliśmy. Moliński:

Po kilku nieformalnych rozmowach zorganizowałem spotkanie w Info-punkcie Nadodrże przy ulicy Łokietka 5. Ja, ty, Przemek Dudziński i Bartek Czartoryski zgodziliśmy się wtedy, że taka inicjatywa jest we Wrocławiu potrzebna. Przemek i Bartek szybko się wycofali, a my we dwóch zabraliśmy się za wymyślanie koncepcji prezentacji polskich filmów obcokrajowcom. Rozmowy te prowadziliśmy w latach 2010–11, a w 2012 ruszyła pierwsza edycja, na którą pozyskaliśmy — jeszcze jako Fundacja Visionica — środki z programu Komisji Europejskiej „Youth in Action — Młodzież w działaniu”. To zresztą jest w miarę stały schemat działania w organizacji, która w 2012 roku zmieniła się we Wrocławską Fundację Filmową: zbieramy się w grupie osób, dla których dany projekt może być ciekawy albo które mogą coś w niego wnieść. Następnie rozmawiamy o tym, jak pierwotny pomysł można zamienić na projekt, festiwal czy inny rodzaj wydarzenia — cyklicznego lub nie. Później pozyskujemy środki. Tak powstało większość projektów fundacji, takich jak festiwal MIASTOmovie czy Dolnośląskie Spacerzy Filmowe. Tak też było z PCFB, który zaczął się od ośmiu projekcji w Dolnośląskim Centrum Filmowym — pamiętam, że na inauguracyjny seans wybraliśmy prezentowany przez ciebie *Kanał* (1956) Andrzeja Wajdy.

18 Rozmowa przeprowadzona przeze mnie 18 grudnia 2023 r. w siedzibie Wrocławskiej Fundacji Filmowej. Pozostałe wypowiedzi Molińskiego również pochodzą z jej transkrypcji (zapis rozmowy w zbiorach autora).

Program

Pierwsza edycja, o której wspomina Moliński, odbyła się w liczącej 73 miejsca sali Polonia Dolnośląskiego Centrum Filmowego (DCF), wstęp na pokazy był bezpłatny, sala pękała w szwach. Okazało się wówczas, że formuła atrakcyjna jest zarówno dla obcokrajowców, jak i Polaków, przychodzili oni zresztą często w parach czy grupach mieszanych. Podczas ośmiu spotkań, zorganizowanych od marca do czerwca 2012 roku, pokazana została żelazna klasyka polskiego kina: prócz *Kanału* także *Matka Joanna od aniołów* (1960) Jerzego Kawalerowicza, *Nóż w wodzie* (1961) Romana Polańskiego, *Rękopis znaleziony w Saragossie* (1964) Wojciecha Jerzego Hasa, *Barwy ochronne* (1976) Krzysztofa Zanussiego, *Seksmisja* (1983) Juliusza Machulskiego, *Krótki film o miłości* (1988) Krzysztofa Kieślowskiego i — najbardziej współczesny, tuż po nagrodzeniu go na festiwalu w Wenecji — *Essential Killing* (2010) Jerzego Skolimowskiego. Pełniąc w projekcie rolę selekcyjnego cyklu kierowałem się, rzecz jasna, własnym gustem filmowym, ale też międzynarodowym rozpoznaniem i czytelnością danego tytułu, czy szerzej — twórców, bo dzieła niektórych powracać miały później w kolejnych sezonach Polish Cinema for Beginners¹⁹.

Po zakończeniu pierwszej edycji w połowie 2012 roku, przyszłość projektu stała jednak jeszcze pod znakiem zapytania i niewiele wskazywało na to, że przetrwa on we wrocławskim pejzażu kulturalnym ponad dekadę. Jeden z twórców i organizatorów projektu (piszący te słowa) wyjechał na rok do Włoch, więc nie mógł angażować się we wrocławskie życie kulturalne. Pod nazwą Polish Cinema for Beginners organizował natomiast pokazy polskich filmów w Associazione Universitaria Koiné na Uniwersytecie Bolońskim, kampusie w Forlì, gdzie wówczas pracował. W listopadzie 2013 roku wyświetlono tam *Sponsoring* (2010) Małgorzaty Szumowskiej, *Essential Killing* (2010) Skolimowskiego i *W ciemności* (2011) Agnieszki Holland — wybór tytułów podyktowany był, oprócz walorów artystycznych, także dostępnością kopii na rynku włoskim, adresatami była przede wszystkim lokalna społeczność akademicka. Drugi z twórców, Lech Moliński, zajęty był w tym czasie innymi projektami:

- 19 Najczęściej pokazywani twórcy podczas 117, jak do tej pory, projekcji PCFB (wliczając wideeseje) to: Andrzej Wajda (8); Krzysztof Kieślowski (7); Wojciech Jerzy Has, Jerzy Skolimowski (5); Roman Polański, Krzysztof Zanussi (4); Jan Komasa, Juliusz Machulski, Janusz Morgenstern, Wojciech Smarzowski, Agnieszka Smoczyńska (3); Łukasz Barczyk, Stanisław Bareja, Agnieszka Holland, Krzysztof Krauze i Joanna Kos-Krauze, Jan Jakub Kolski, Borys Lankosz, Jacek Lusiński, Michał Marczak, Jan P. Matuszyński, Paweł Pawlikowski, Jagoda Szelc, Małgorzata Szumowska, Tomasz Wasilewski (2). Filmy pozostałych reżyserów pokazywane były jednokrotnie. Zob. tabela 1.

To był moment, kiedy wykuwała się nowa organizacja. W listopadzie 2012 roku, wraz z Pawłem Kosuniem i Agnieszką Janowską z firmy Centrala na bazie kierowanej przeze mnie Visioniki założyliśmy Wrocławską Fundację Filmową. Nową energię wniosło otrzymanie w tym czasie przez Wrocław tytułu Europejskiej Stolicy Kultury i działania z tym związane w latach 2013–14. Wtedy też Kino Nowe Horyzonty²⁰ bardzo zabiegało, by mieć ten projekt u siebie — Roman Gutek i Radek Drabik regularnie pytali, czy będziemy go kontynuować. Gutek zresztą od początku był ambasadorem tego, by grać polskie filmy z angielskimi napisami, postawił to sobie za cel i obecnie w Kinie Nowe Horyzonty większość polskich filmów jest już dostępnych dla obcokrajowców. On od początku wierzył w nasz projekt, podobnie jak dyrektor biura Europejskiej Stolicy Kultury Krzysztof Maj. Polish Cinema for Beginners dostało wtedy szansę, by wpisać się w kilkuletnią strategię działania w mieście i pozwoliło mu to rozwinąć skrzydła.

Druga odsłona projektu odbyła się w lutym 2014 roku, kiedy przygotowania do obchodów Europejskiej Stolicy Kultury Wrocław 2016 (ESK 2016) ruszyły już pełną parą. Prócz przeprowadzki z Dolnośląskiego Centrum Filmowego do Kina Nowe Horyzonty, zmienił się również model finansowania: z grantu europejskiego na wsparcie Gminy Wrocław oraz ESK 2016, a sam udział w pokazach stał się biletowany. Tego roku pokazano kolejne dziesięć filmów, podzielonych na dwa sezony (organizowanie dwóch sezonów rocznie utrzyma się do 2020 roku): wiosenny i jesienno-zimowy, w dużej mierze pokrywające się z rokiem akademickim, gdyż studenci wymiany Socrates-Erasmus byli wówczas jednym z głównych adresatów projektu. Próby dotarcia do nich wiązały się z różnymi wyzwaniami natury promocyjnej, choćby takim, że informowanie o projekcie trzeba było zaczynać niejako na nowo przed każdym kolejnym sezonem, gdyż publiczność wymieniała się w cyklu semestralnym lub dwusemestralnym. Jak mówi Kuba Żary, odpowiedzialny przez lata za strategię informacyjną:

Charakter cyklu i jego grupa docelowa wymuszały specyficzne działania promocyjne. Niepolskojęzyczni mieszkańcy miasta mają ograniczony kontakt na przykład z popularnymi mediami lokalnymi — telewizją, prasą czy radiem — prowadzonymi, co rozumiałe, w języku polskim. Projekt nigdy nie dysponował też wystarczająco okazałym budżetem, by móc konkurować z większymi inicjatywami

20 Powstałe jesienią 2012 roku przy ulicy Kazimierza Wielkiego 19a–21 w miejscu multiplexu Helios.

mi w komercyjnej przestrzeni reklamowej. Strategia promocyjna musiała zostać więc oparta na możliwie precyzyjnym dotarciu do potencjalnych odbiorców²¹.

Jak dodaje Żary, naturalnymi partnerami w propagowaniu inicjatywy stały się placówki dyplomatyczne zlokalizowane na terenie miasta, biura współpracy międzynarodowej wrocławskich uczelni wyższych, organizacje studenckie i pozarządowe uczestniczące w programach wymian i wolontariatu europejskiego czy skupiające cudzoziemców, a także biura PR międzynarodowych firm znajdujących się we Wrocławiu. Cenne były też kontakty z dziennikarzami, szczególnie zainteresowanymi nowymi mieszkańcami miasta — między innymi działającym do 2020 roku anglojęzycznym magazynem online „Wrocław Uncut”, z Maćkiem Przystalskim i Terrym Clarkiem, twórcami anglojęzycznego programu „Sunday’s Lunch” na antenie Radia RAM (miejskiej rozgłośni Polskiego Radia Wrocław), sekcją wschodnioeuropejską Akademickiego Radia LUZ przygotowującą rosyjskojęzyczny program „Szto tam?”, redakcją wydawanego od 2017 roku po polsku i angielsku (a częściowo także po ukraińsku) „Wrocławskiego Niezbędnika Kulturalnego”. Naturalną i najważniejszą przestrzenią bezpośredniego kontaktu z widzami stały się jednak media społecznościowe, co potwierdzają ankiety, w których to właśnie *social media* uczestnicy wskazują jako najczęstsze źródło wiedzy o projekcie.

Od 2014 roku seansom, oprócz zapowiedzi krytyków filmowych i filmoznawców (tego roku między innymi Michał Oleszczyk, Monika Talarczyk, Adriana Prodeus, Błażej Hrapkowicz, Dawid Junke), zaczęły towarzyszyć spotkania z twórcami filmowymi. Pierwszym z nich był Wiesław Saniewski, który w listopadzie 2014 porozmawiał z widzami o swoim *Nadzorze* (1983). Formułę tę kontynuowano w kolejnych latach, kiedy Polish Cinema for Beginners odwiedzili tacy reżyserzy jak: Agnieszka Holland (*W ciemności* [2011], kwiecień 2015), Kazimierz Kutz (*Nikt nie woła* [1960], listopad 2015), Waldemar Krzystek (*80 milionów* [2011], styczeń 2016), Krzysztof Zanussi (*Iluminacja* [1973], czerwiec 2016²²), Łukasz Barczyk (*Hiszpanka* [2015],

- 21 Rozmowa z Kubą Żarym, 23.12.2023. Pozostałe cytaty z Żarego również pochodzą z niej.
- 22 Spotkanie to na łamach „Wrocławskiego Niezbędnika Kulturalnego” wspominał Włoch Gianluca Olcese: „Podczas PCFB miałem okazję spotkać się i porozmawiać z reżyserem Krzysztofem Zanussim. Okazją ku temu był pokaz filmu *Iluminacja*, który stanowi artystyczne połączenie narracji dokumentalnej i filmu fabularnego. Moją uwagę zwróciło szczególnie zobrazowanie przez reżysera wysiłku badawczego poprzez zdjęcia wspinaczkowe w malowniczych polskich górach. Od czasu, gdy zobaczyłem swój pierwszy w życiu polski film — *Persona non grata* (2005) Zanussiego — zawsze

kwiecień 2017), Dariusz Gajewski (*Obce niebo* [2015], październik 2017), Lech Majewski (*Ewangelia wg Harry'ego* [1994], listopad 2017), Kinga Dębska (*Moje córki krowy* [2015], kwiecień 2018), Anna Zamecka (*Komunia* [2016], kwiecień 2018), Bodo Kox (*Człowiek z magicznym pudełkiem* [2017], październik 2018), Jan P. Matuszyński (*Ostatnia rodzina* [2016], październik 2019), Vita Drygas (*Piano* [2014], kwiecień 2022), Andrei Kutsila (*Gdy kwiaty nie milczą* [2021], kwiecień 2022), Kuba Mikurda (*Ucieczka na srebrny glob* [2021], listopad 2023). Niektórym twórcom nie udało się dotrzeć na pokazy z powodu nagłych zmian planów (Joanna Kos-Krauze na pokaz *Placu Zbawiciela* [2006]) czy problemów zdrowotnych (Jerzy Hoffman na pokaz *Potopu* [1974]; zastąpiła go Kaja Klimek).

Nie wpłynęło to zasadniczo na jakość spotkań, gdyż, jak tłumaczy Moliński:

Zauważyliśmy, że reżyserzy, których zapraszaliśmy na pokazy, przyciągają polską widownię — dla międzynarodowej publiczności, nie mającej głębokiego rozeznania w polskim kinie, nie stanowią aż takiego magnesu. Gdy na przykład gościem był Kazimierz Kutz, polska część sali rechotała z jego żartów, ale dla obcokrajowców, mimo profesjonalnego tłumacza, były one niezrozumiałe. Wyjątkiem było spotkanie z Agnieszką Holland, kiedy musieliśmy przenieść seans na większą salę²³, bo tak szybko się wyprzedał. Z perspektywy zagranicznych widzów ważniejsze jednak są inne walory niż obecność twórcy: atrakcyjność filmu, wydarzenia towarzyszące, możliwość poznania innych widzów.

Postanowiliśmy więc nie ograniczać się do zapraszania reżyserów, krytyków filmowych i filmoznawców, ale poszerzyć to grono o inne profesje filmowe: aktorów (Grażyna Błęcka-Kolska, Jaśmina Polak, Konrad Domaszewski, Anna Krotoska, Małgorzata Szczerbowska), muzyków (Tomasz Sikora, Tomasz Gąsowski, Filip „Fejz” Łuszcz), operatorów (Karina Kleszczewska), producentów (Paweł Kosuń), scenarzystów (Agnieszka Kruk), montażystów (Agnieszka Glińska) czy bohaterów dokumentalnych (Elmelda Mashingo). Podczas pokazów pojawiały się też osoby niezwiązane bezpośrednio z prezentowanym filmem, ale istotne dla lokalnej kultury (Konrad Imiela, szef Teatru Muzycznego Capitol, który mówił o filmowym i scenicznym musicalu), znające dane zagadnienie: kulturę żydowską (Malwina Tuchendler),

chciałem osobiście przedyskutować z reżyserem niektóre aspekty jego stylu”, K. Żary, *From Poland with Love*, „Wrocławski Niezbędnik Kulturalny” 2018, nr 10, s. 18.

23 Pokazy PCFB organizowane były zazwyczaj w sali numer 3 Kina Nowe Horyzonty (169 miejsc), pokaz *W ciemności* odbył się w sali numer 8, liczącej 281 miejsc.

japońską (Masako Fuse Leśko, Magdalena Majewska), twórczość danego reżysera (Artur Majer, autor książki *Kino Juliusza Machulskiego*), kino kobiet (prof. Monika Talarczyk z Łódzkiej Szkoły Filmowej opowiadała o twórczości Barbary Sass). Przykłady można mnożyć.

Fot. 2. Gala Nagród Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, Gdynia, 20 września 2016 roku.
Od lewej: Lech Moliński, Magdalena Przewłocka, Kuba Żary, Agata Polak, Anna Frankowska, Janusz Dąbkiewicz, Paweł Kosuń, Stanisław Abramik, Adam Kruk, Anka Bieliz, Sławomir Idziak

W 2016 roku, w którym Wrocław piastował tytuł Europejskiej Stolicy Kultury i gościł galę przyznania Europejskich Nagród Filmowych, Polish Cinema for Beginners zostało docenione w skali ogólnopolskiej — cykl został nagrodzony jako najlepszy projekt edukacyjny przez Polski Instytut Sztuki Filmowej (PISF)²⁴. 20 września tego samego roku podczas 41. Festiwalu Filmowego w Gdyni odbyła się uroczysta gala wręczenia Nagród PISF przyznawanych za znaczące osiągnięcia w upowszechnianiu i promocji polskiego kina. Prowadził ją Krzysztof Materna, nagrodę w tej kategorii przyznawał Sławomir Idziak, a odebrała ją szeroka reprezentacja Wrocławskiej Fundacji Filmowej. Był to też rok, kiedy — po pokazaniu wielu klasyków polskiego kina — pojawił się pomysł, by rozpocząć edycje

24 *Laureaci 9. Nagród PISF!*, Polski Instytut Sztuki Filmowej, <https://pisf.pl/aktualnosc/laureaci-9-nagrod-pisf/> (dostęp: 28.12.2023).

tematyczne. I tak, w marcu, szósty sezon Polish Cinema for Beginners zatytułowany został „Polish Beats”, a w programie znalazły się filmy z mocnym akcentem muzycznym: od hip-hopu z katowickich blokowisk (*Jesteś Bogiem* [2012] Leszka Dawida), przez muzykę chodnikową (*Disco Polo* [2015] Macieja Bochniaka), po musical (*Córki dancingu*²⁵ [2015] Agnieszki Smoczyńskiej) i jazz (*Niewinni czarodzieje* [1960] Wajdy). Jesienią zaś ruszył siódmy sezon, zatytułowany „Polish Youth”, w ramach którego można było przyjrzeć się życiu młodych Polaków w ciągu sześciu dekad: od rozterek wojennych w superprodukcji Jana Komasy *Miasto 44* (2014), przez hipisów utrwalonych w *Polowaniu na muchy* (1969) Wajdy, po obraz współczesnej młodzieży w *Płynących wieżowcach* (2013) Tomasza Wasilewskiego i w *Hardkor Disco* (2014) Krzysztofa Skoniecznego.

Ten rodzaj programowania — mający na celu zbudowanie pewnego cyklu tematycznego w ramach spójnej, a jednocześnie różnorodnej, opowieści — na stałe wpisał się w charakter PCFB. W następnych latach na ekranie Kina Nowe Horyzonty zagościły kolejne cykle, takie jak „Polish Cities”, poświęcony krajobrazom, historii i wyjątkowości polskich miast od Łodzi (*Ziemia obiecana*, [1975] Wajdy) po Lublin (*Carte Blanche* [2015] Jacka Lusinskiego), oraz „Poland Abroad”, prezentujący osiągnięcia polskich reżyserów na arenie światowej, od *Dantona* (1983) Wajdy²⁶ po *Autora widmo* (2010) Polańskiego. W dziesiątym sezonie pod hasłem „Family Matters” na tapet wzięte zostały polskie układy rodzinne, począwszy od *Życia rodzinnego* (1971) Zanussiego po *Rewers* (2009) Borysa Lankosza. Jedenasta edycja PCFB nosiła tytuł „Polish Love” i prezentowała historie miłosne, z tytułami takimi jak *Pożegnania* (1958) Hasa czy *Trzeba zabić tę miłość* (1972) Janusza Morgensterna.

- 25 Jak wspominała jedna z uczestniczek pokazu, Krista Wise z Australii: „Filmem, który wywarł na mnie największe wrażenie, były *Córki dancingu* Agnieszki Smoczyńskiej. To niezwykle zaskakująca realizacja, która wymagała ode mnie sporego zaangażowania, by dobrze ją zrozumieć. Pamiętam, że po seansie dyskutowałam z wieloma osobami na temat znaczenia filmu. Podczas tegorocznego festiwalu w Melbourne widziałam nowy film reżyserki — *Fugę* (2018). Dzięki cyklowi Polish Cinema for Beginners udało mi się poznać wielu ciekawych polskich reżyserów. Tak właściwie podobały mi się wszystkie pokazy”, K. Żary, *From Poland with Love*, s. 18.
- 26 Nadja Sieffert z Niemiec: „Dla mnie osobiście polska kinematografia to okazja do lepszego zapoznania się z polską kulturą. Pamiętam film *Danton* Andrzeja Wajdy, który rozgrywa się w czasach rewolucji francuskiej. Tym, co zafascynowało mnie w nim najbardziej, to jego drugie dno: był wypełniony przemówieniami pełnymi pasji, przedstawiający ludzi z silnymi przekonaniami odpierających terror i ucisk. Film ukazał się w 1983 roku — oglądając go, wyobrażałam sobie, jak zrozumielibym go w tamtych czasach”. Zob. *ibidem*, s. 18.

Wabikiem Polish Cinema for Beginners miał być przy tym nie tylko sam program, ale i jego oprawa — projekt chciał się wyróżniać dbałością o stronę wizualną, od początku istotną w budowaniu tożsamości cyklu i skupianiu wokół niego uwagi publiczności. Jak mówi Żary:

Identyfikacje wizualne sezonów są wyraziste i dopracowane w szczególności: oprawa sezonu „Polish Cities” bazowała na ikonografii kolejowej, a ulotki przypominały bilety na pociąg (projekt Magdalena Przewłocka); wśród materiałów promujących sezon „Polish Love” znalazły się kolekcjonerskie karty do gry „Flirt towarzyski”, na których znaleźć można było cytaty z pokazywanych filmów (projekt Marta Preciszewska); gadżetem muzycznego sezonu „Polish Beats” był notatnik w formie zeszytu nutowego. Kilkakrotnie identyfikacja tworzona była też w oparciu o specjalnie wykonane sesje zdjęciowe — w przypadku sezonu „Polish Youth” były to na przykład fotografie stylizowane na kadry filmowe, wykonywane przez Jerzego Wypycha w charakterystycznych lokalizacjach miasta. By przebić się przez informacyjny szum, dużo uwagi przykładamy do jakości komunikatu, także wizualnego, który kierujemy do odbiorców.

W 2019 roku odbyły się dwie ostatnie edycje PCFB w Kinie Nowe Horyzonty. Wiosenna zatytułowana była „On the Road” i kupiała się na różnych środkach transportu w polskim kinie, od pociągu (*Przypadek* [1981] Kieślowskiego), przez samochód (*Ida* [2011] Pawła Pawlikowskiego), po wóz z *Ułaskawienia* (2018) Jana Jakuba Kolskiego. Jesienny sezon pod nazwą „Celebrations” prezentował zaś tradycje polskich świąt, od Bożego Narodzenia (*Cicha noc* [2017] Piotra Domalewskiego) po rytuały zaślubin w *Demonie* (2015) Marcina Wrony. Był to też rok, kiedy projekt został zaproszony na portugalski BEAST International Film Festival, prezentujący filmy z Europy Centralnej i Wschodniej. Na przełomie września i października, w formule znanej z pokazów wrocławskich, w kinie Trindade w Porto wyświetlone zostały trzy filmy krążące wokół tematyki duchów i cudowności („Polish Ghosts”): *Body. Ciało* (2015) Szumowskiej, *Wieża. Jasny dzień* (2017) Jagody Szalc oraz *Książę i dybuk* (2017) Elwiry Niewiery i Piotra Rosołowskiego.

Oprócz Wrocławia, wydarzenia oparte na formacie Polish Cinema for Beginners organizowane były więc do tej pory we włoskim Forlì, portugalskim Porto, ale także w Warszawie, gdzie w 2017 roku, w Kinie Muranów, odbyła się replika sezonu „Polish Cities” — pokazano wówczas te same tytuły, co w Kinie Nowe Horyzonty, różnili się jednak goście i prowadzący. Być może zatem formuła Polish Cinema for Beginners służyć może jako rodzaj matrycy, którą wdrażać można w różnych ośrodkach (organizowaliśmy projekcje w Domu Europy — Punkcie Informacyjnym Unii Europejskiej

we Wrocławiu), ale też w innych obszarach społecznych i kulturowych, także o profilu pozafilmowym. Dowodzić tego może chociażby inspirowany PCFB cykl Polish Contemporary Art For Beginners, organizowany w latach 2017–18 w Muzeum Narodowym we Wrocławiu, polegający na przygotowaniu wykładów i oprowadzań kuratorskich w języku angielskim²⁷.

Ewolucje

Jednocześnie od 2019 roku wyczuwalna była już potrzeba wprowadzenia pewnych zmian, które niebawem miały nadejść. Jak twierdzi Moliński, „projekt skurczył się nieco bez finansowania ze środków Europejskiej Stolicy Kultury i przy utrzymaniu na tym samym poziomie od 2018 roku dotacji z Gminy Wrocław — a jednak pieniądź ma wartość coraz niższą”. Fundamentalne zmiany w projekcie wymusił jednak na organizatorach przede wszystkim wybuch pandemii COVID-19. Wtedy też zakończyła się długoletnia współpraca z Kinem Nowe Horyzonty, a zamknięcie kin spowodowało konieczność przeorganizowania formuły. Zamiast pokazów kinowych, niemożliwych do realizacji w czasie kolejnych lockdownów, powstawały poświęcone polskiemu kinu wideoeseje²⁸ i skupione wokół nich tematyczne audycje w Radiu Wrocław Kultura, prowadzone w języku angielskim przez Miłosławę Bożek, Krzysztofa Majewskiego i Kubę Żarego²⁹. Mimo niesprzyjających warunków roku 2020, w przerwach między kolejnymi lockdownami udało się zorganizować cztery projekcje plenerowe pod hasłem „Be Natural”, w lokalizacjach takich jak Nocny Targ Tęczowa czy

27 Na stronie internetowej Muzeum Narodowego we Wrocławiu czytamy: “Inspired by the great success of Polish Cinema for Beginners project, The Four Domes Pavilion, in cooperation with Wrocławska Fundacja Filmowa, kindly invites to a series of encounters with the highlights of Polish contemporary art, dedicated primarily for English speaking audience. Our goal is to introduce foreigners to the unique concepts and great characters of Polish art of 20th and 21st century”. Polish Contemporary Art for Beginners, Muzeum Narodowe we Wrocławiu, <https://mnwr.pl/en/polish-contemporary-art-for-beginners/> (dostęp: 23.12.23).

28 Za ich scenariusze odpowiadałem osobiście, teksty czytał Richard Lewis, montował Michał Poddębniak, proces powstawania koordynowała Weronika Sowińska (także tłumaczenia), zaangażowana w PCFB w latach 2018–2022. Powstało pięć odcinków: „All That Hate” poświęcony *Sali samobójców. Hejter* (2020) Jana Komasy i problemowi nękania, „What Poles Do In The Shadows” — *Zjednoczonym Stanom Miłości* (2016) Tomasza Wasilewskiego i erotyce w polskim kinie, „Four Walls Around Us” — *Ostatniej rodzinie* (2016) Matuszyńskiego i mieszkalnictwu na ekranie, „Polish Church” — *Klerowi* (2018) Smarzewskiego i polskiej religijności oraz „How To Be A Woman” — *Fudze* (2018) Smoczyńskiej i polskim reżyserkom filmowym. *Polish Cinema for Beginners*, YouTube, <https://www.youtube.com/@polishcinemaforbeginners8224> (dostęp: 22.12.23).

29 *Ibidem*.

Park Tołpy, a nawet pokazać dwa filmy we wnętrzach: *Naszą małą Polskę* (2019) Matěja Bobříka w Concordia Hub oraz *Akademii Pana Kleksa* (1984) Krzysztofa Gradowskiego w sali Warszawa Dolnośląskiego Centrum Filmowego. Wyjąwszy pokaz w DCF, który był biletowany, powrócono wtedy też do idei darmowych pokazów.

We wciąż pandemicznym roku 2021 trwały prace nad kolejnymi wideoesejami, poświęconymi tym razem najciekawszym debiutom polskiego kina, udało się też zorganizować pięć projekcji w Centrum Kultury Akademickiej i Inicjatyw Lokalnych — Czasoprzestrzeń, prowadzonym przez Stowarzyszenie Tratwa w dawnej zajezdni tramwajowej Dąbie. Tak ocenia ten okres Moliński:

Z wszystkich projektów Wrocławskiej Fundacji Filmowej, ten podczas pandemii miał najtrudniej. Festiwal Spektrum miał rok przerwy, co przełożyło się na frekwencję po powrocie imprezy, ale na poczucie sensu i atmosferę nie miało większego wpływu. MIASTOmovie miało szczęście, bo dwukrotnie wstrzeliło się w termin, kiedy organizacja była możliwa, a ludzie po kolejnych lockdownach byli tym bardziej złąknieni kontaktów. Spółdzielnia Kinowa Olbin (a później Śródmieście) zyskała bardziej plenerowy wymiar i jej też to nie zaszkodziło. W przypadku Polish Cinema for Beginners było gorzej. Ograniczony dopływ świeżej publiczności, która w tym projekcie jednak rotuje — „erasmusów”, turystów itp. — a do tego wieczna niepewność co do możliwości organizacji pokazów, zmieniające się lokalizacje... Być może nie wszystkie nasze pomysły były wówczas trafione. Wideoeseje, które wówczas tworzyliśmy, jakoś się nie zakorzeniły, także wybór oddalony od centrum Czasoprzestrzeni mógł nie być zbyt fortunny. Na pewno PCFB miało pecha covidowego, którego okupiło uszczerbkiem na jakości, frekwencji, tożsamości. Na szczęście ostatnie dwa lata wydają się krokiem w dobrym kierunku.

Na rok 2022 miał na pewno wpływ kontekst wojny w Ukrainie. Trwający od kwietnia do listopada sezon nazwany został „Newcomers” — zresztą jeszcze przed pełnoskalowym najazdem Rosji na Ukrainę. Decyzja, by przy okazji projekcji filmowych porozmawiać o migracjach, zapadła ze względu na zwiększającą się liczbę migrantów ekonomicznych w Polsce, stłumienie rewolucji na Białorusi, powodujące przyrost politycznych uchodźców, ale także pod wpływem sytuacji na pograniczu polsko-białoruskim, opisanej później filmowo przez Agnieszkę Holland w *Zielonej granicy* (2023). Rzeczywistość jednak dopisała kolejny, tragiczny wymiar hasła „Newcomers”, a liczba nowoprzybyłych Ukraińców oraz historie, które ze sobą przywieźli, wzmocniła aktualność i doniosłość sezonu. Na partnera pokazów wybrane zostało prowadzone przez Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego — Przejście Dialogu, bezpłatnie wspierające informacyjnie osoby z doświad-

czeniu migranckim i uchodźczym, szczególnie aktywne od marca 2022 roku. Tam też, jak również w pobliskiej, prowadzonej przez Wrocławski Instytut Kultury klubokawiarni Barbara, odbyła się większość pokazów.

Prócz tematów ukraińskich, które wysunęły się na pierwszy plan (przy okazji pokazu *Piano* [2014] Vity Drygas czy *Pani z Ukrainy* [2002] Pawła Łozińskiego i *60 kilo niczego* [2017] Domalewskiego), rozmawialiśmy też o Białorusi (*Gdy kwiaty nie milczą* [2021] Andreia Kutsili), Indiach (*Jutro czeka nas długi dzień* [2019] Pawła Wysoczańskiego), relacjach polsko-niemieckich (*Pomiędzy słowami* [2017] Urszuli Antoniak) czy powodach, dla których Polacy opuszczają kraj, poruszonych w *In Touch* (2018) Pawła Ziemilskiego, *Polyland* (2017) Dasy Raimanovej czy *Trzech kolorach: Biały* (1994) Kieślowskiego. Był to rok trudny, przejściowy, ale też rok, który skierował projekt w nowym kierunku — mniej zorientowanym na kino, bardziej na wsparcie obcokrajowców w Polsce (w tym czasie Wrocławska Fundacja Filmowa organizowała też projekcje filmów dla dzieci z Ukrainy, koordynowane przez Weronikę Sowińską³⁰) i budowę inkluzywnego Wrocławia. Właśnie z tego wynikała decyzja, by w 2023 roku projekt niejako „oddać” obcokrajowcom, postawić na ich obecność nie tylko w roli widzów, ale też programerów, organizatorów, prowadzących.

W ciągu lat, w charakterze osób koordynujących czy zajmujących się promocją Polish Cinema for Beginners pracowało wiele osób³¹, czasem doświadczonych, innym razem zdobywających tu pierwsze zawodowe szlify,

- 30 Jak mówi Sowińska: „Pokazy, organizowane we współpracy z Border Crossing Children’s Film Festival, miały na celu stworzenie przestrzeni dla dzieci uchodźczych (i ich rodziców), gdzie mogłyby choć na chwilę oderwać myśli od sytuacji, w której się znajdują. Ja odpowiadałam za część wrocławską: seanse odbywały się w filii nr 12 Biblioteki Miejskiej na Dworcu Głównym we Wrocławiu, która od marca 2022 roku pełniła funkcję świetlicy dla uchodźców czekających na transport, ale też w dawnym terminalu lotniska (zlokalizowany był tam punkt, w którym rodziny spędzały 2–3 dni, a później jechały dalej na zachód), w dawnym budynku V LO przy ul. Grochowej, gdzie mieściła się placówka dla uchodźców oraz w Dobrych Czasach na Jagodnie, gdzie prowadzono punkt wsparcia dla rodzin z Ukrainy (rodzice przychodzili na konsultacje, a dzieci w tym czasie brały udział w pokazie). Regularne pokazy trwały do końca kwietnia 2022. Na każdym z nich była obecna animatorka — były to dziewczyny, które też właśnie przyjechały z Ukrainy, miały doświadczenie pracy z dziećmi. Pokazywane były tam bajki bez dialogów, filmy były podzielone na kategorie wiekowe, a program układali selekcjonerzy filmów krótkometrażowych z całej Europy”. Na podstawie rozmowy z Weroniką Sowińską, 7.01.2024 (zapis w zbiorach autora).
- 31 Jako koordynatorzy, w kolejności chronologicznej: Anna Borowska, Maja Kimbar, Anna Frankowska, Paweł Kosuń, Aleksandra Strączek, Agata Polak, Magdalena Klich, Patrycja Strzyżewska, Weronika Sowińska, Kuba Żary, Agnieszka Smutek, niekiedy funkcje koordynujące przejmowali twórcy projektu, Lech Moliński czy piszący te słowa. W działania promocyjne zaangażowani byli (także w kolejności chronologicznej): Alicja Kania, Kuba Żary, Patrycja Strzyżewska, Jan Chrzan, Agnieszka Smutek, Hanna Mokijewska.

sensowny i logiczny wydał się więc pomysł, by ekipę poszerzyć o samych adresatów działań. Jego autorką była Agnieszka Smutek, którą pytam o to, jak dołączyła do projektu:

O PCFB po raz pierwszy usłyszałam chyba w 2016 roku, kiedy to seanse odbywały się w Kinie Nowe Horyzonty. Projekt zapadł mi w pamięć, również dlatego, że robiłam fotorelację z jednego z pokazów. Natomiast moje „wejście” w projekt nastąpiło w 2022 roku, kiedy Lech Moliński zaproponował mi opiekę nad promocją i social mediami edycji odbywającej się pod hasłem „Newcomers” — to wtedy zaczęłam na poważnie uczestniczyć w projekcie, przychodzić na spotkania organizacyjne, projekcje, poczułam jego ducha. Zauważyłam wówczas, że w zasadzie nie chodzi tylko o film, że odbiorcy częściej traktują wydarzenia PCFB jako formę spotkania i miejsce poznawania się nawzajem. Z początku nie sądziłam, że stanę się częścią programowego zespołu PCFB, raczej widziałam się dalej w promocji, której to ścieżki rozwijałam i dbałam o kanały — w tym celu często rozmawiałam z osobami poznanymi na seansach i podczas tych rozmów usłyszałam, że byłoby fajnie, gdyby „foreignersi” mogli pozyskać gdzieś wiedzę nie tylko o polskim kinie, ale i o tym, jak realizować wydarzenia w mieście. Później pomysł ten wspólnie rozwijaliśmy — ja, ty, Lech i Kuba Żary — pamiętam moje zaskoczenie i radość, że podoba wam się wizja włączenia odbiorców do programowania seansów. I tak oto, w oparach eksperymentu, powstała edycja „Class of 2023” w swojej pilotażowej wersji³².

W wykuwaniu się nowej formuły ważne było, by zapytać obcokrajowców o ich potrzeby i zdemokratyzować sposób podejmowania decyzji, a także dać adresatom projektu sprawczość w tworzeniu oferty kulturalnej miasta, przekazać *know-how*. W tym celu ogłoszono otwarty nabór (trwał od 24 lutego do 15 marca 2023 roku), mający na celu zaproszenie do współpracy osób zainteresowanych filmem, ale i organizacją eventów. Stworzona z nich grupa warsztatowa miała pod opieką wymienionych wyżej czterech osób zająć się zaplanowaniem i realizacją sezonu pod nazwą „Class of 2023”. Smutek:

Początkowo chcieliśmy przyjąć wszystkich, ale zgłosiło się na tyle dużo chętnych, że musieliśmy wybierać. Oceniając na podstawie krótkich i dłuższych odpowiedzi na kilka pytań, na przykład o ulubione filmy czy oczekiwania wobec projektu, wybraliśmy osoby, które wydawały

32 Na podstawie rozmowy przeprowadzonej przeze mnie 21.12.2023. Pozostałe wypowiedzi Agnieszki Smutek również pochodzą z tej rozmowy (zapis w zbiorach autora).

nam się potencjalnie najbardziej zaangażowane. Trzeba też dodać, że część z nich była już nam znana z poprzednich seansów, choć nie stanowili większości w finalnie wyłonionej grupie.

Fot. 3. Fotografia „klasowa” Polish Cinema for Beginners „Class of 2023”, Wrocław, Barbara, kwiecień 2023. Od lewej: Hanna Mokijewska (promocja), Lech Moliński (tutor), Yanki Dogan (Turcja), Ana Luiza Fortes Carvalho (Brazylia), Azim Bagwan (Indie), Christophe Cung (Francja), Natalia Boiko (Ukraina), Richard Lewis (Wielka Brytania), Masiel Gonzales (Meksyk), Joaquin Snerfu (Meksyk), Adam Kruk (tutor), Agnieszka Smutek (koordynatorka), Kuba Żary (tutor). Fot. Jerzy Wypych

Ta dostała szansę, by zobaczyć filmy, z których następnie, po dyskusji i głosowaniu, wybrała tytuły do pokazania szerszej publiczności. Ale miała też możliwość szkolić zdolności organizacyjne: niektórzy uczestnicy wybierali zapowiadanie seansów i moderowanie dyskusji, inni angażowali się w tworzenie wydarzeń towarzyszących, zasad gier miejskich czy dekoracji, jeszcze inni zapowiadali pokazy w stacjach radiowych czy promowali je w mediach społecznościowych.

W kryterium wyboru do „klasy” ważna była też różnorodność kulturowa, stąd w grupie warsztatowej, która pod okiem tutorów zaprogramowała i zorganizowała pierwsze cztery seanse, znalazły się osoby z następujących krajów: Meksyk (2), Francja (1), Niemcy (1), Rumunia (1), Ukraina (1), Indie (1), Iran (1), Brazylia (1), Wielka Brytania (1), Turcja (1). Drugi nabór, zorganizowany na potrzeby jesiennych seansów, odbył się na początku września i jak mówi Smutek: „Wynikał on z faktu, że część z organizatorów

Fot. 4. Fotografia „klasowa” Polish Cinema for Beginners „Class of 2023”, Klub pod Kolumnami, grudzień 2023. Od lewej: Kuba Żary (tutor), Natalia Boiko (Ukraina), Farnaz Ghasemi (Iran), Ana Luiza Fortes Carvalho (Brazylia), Ehssan Chameiy (Syria), Agnieszka Smutek, Johannes Niehaus (Niemcy), Yanki Dogan (Turcja), Adam Kruk (tutor), Hanna Mokijewska (promocja), Azim Bagwan (Indie), Alejandro Silva (Kolumbia), Lizzi (Azerbejdżan). Fot. Jerzy Wypych

wiosennych pokazów wyjechała, zmniejszyła się ilość ich wolnego czasu, jedna osoba zrezygnowała, ponieważ miała inne oczekiwania. Zgłosiło się kolejnych kilka osób, które chciały dołączyć, mając już świadomość, jak wygląda formuła »Class of 2023«. W drugim naborze dołączyły osoby z Azerbejdżanu (2), Kolumbii (1), Ghany (1) i Syrii (1). Jak ocenia Moliński:

Rok 2023, u którego końca rozmawiamy, jest najlepszym dowodem na to, że Polish Cinema for Beginners świetnie sprawdza się jako klub filmowy: oddanie programowania i organizacji samym obcokrajowcom miało sens, bo z wielkim entuzjazmem włączyli się w projekt. Wokół filmu stworzyła się społeczność, przyjaźnie, dyskusje. Zwiększenie partycypacyjnego wymiaru projektu dodało mu wiatru w żagle. Zbudowaliśmy bardzo silny fundament. Są ludzie, którym zależy i są bardzo „za projektem” — to jest wielki kapitał, trzeba nim tylko dobrze zarządzać. Obserwuję, jak niektórzy uczestnicy wspaniale rozwinęli się dzięki projektowi, na początku nieśmiali, później na luzie prowadzili spotkania z gośćmi i animowali dyskusje z publicznością.

Nie tylko filmy

Potwierdzają to ankiety wypełnione przez uczestników na koniec sezonu „Class of 2023”. Na pytanie o to, co dał im projekt, oprócz odpowiedzi skupiających się na filmie („Zobaczyłem piękne filmy” / „Pokazało mi to inną perspektywę polskiego kina” / „Mimo że wcześniej widziałem wiele polskich filmów, były to głównie dobrze znane filmy z głównego nurtu. Dzięki pokazom PCFB mogłem zobaczyć kilka ukrytych perełek, o których inaczej bym się nie dowiedział”), podkreślany jest szczególnie wymiar integracyjny projektu. Zacytuję kilka z nich:

Mocne wprowadzenie do polskiego kina i wielu nowych przyjaciół /
Głębsza znajomość polskich filmów, ale i pomoc emigrantom w dopasowaniu się do polskiego społeczeństwa / Społeczność! Dzięki uczestnictwu w pokazach nawiązałem wiele przyjaźni we Wrocławiu /
Szansa na poznanie polskich filmów (dostępność angielskich napisów i wybór filmów) i socjalizację /
Poznałem filmy, osobiście poznałem ludzi z branży, zaprzyjaźniłem się, spróbowałem nowego jedzenia, poznałem nowe kultury /
Dzięki PCFB poznałem niesamowitych ludzi i nauczyłem się wiele o polskim kinie i o kinie w ogóle, a wszystko to dzięki wiedzy przekazanej przez tutorów i innych członków klasy /
Czuję się bardziej związany z innymi ekspatami we Wrocławiu. Czuję się również bardziej włączony w „bańkę kulturową” Wrocławia.

Na pytanie, w jakim stopniu projekt wsparł integrację i kompetencje społeczne uczestników, czytamy:

Całkiem mocno. Czuję się pewniej w mieście i bardziej z nim związany /
Poznałem wielu nowych ludzi, z niektórymi rozmawiałem, niektórzy stali się moimi przyjaciółmi /
Poznałem tak wielu fajnych ludzi

w tak krótkim czasie i teraz uważam ich za swoich bliskich przyjaciół, z którymi często spędzam czas. Moje życie towarzyskie nie było tak aktywne od czasów studiów / Zdecydowanie jest to bardzo dobry sposób na poszerzenie kręgu towarzyskiego i dobrą zabawę / Dyskutowałem o filmach prezentowanych na Polish Cinema for Beginners z wieloma osobami, które kochają polskie kino, a także nawiązałem kilka przyjaźni / Zdecydowanie pomogło mi to nawiązać interesujące znajomości z osobami, z którymi dzielę miłość do kultury i sztuki. Dzięki ludziom, miejscowym lub emigrantom, spotkanym podczas pokazów, poczułem się pewniej w mieście / Poznałem wiele osób, nie tylko ekspatów mieszkających we Wrocławiu, ale także miejscowych pracujących w branży kulturalnej / Byłem dość nieśmiały i zręczliwy na początku „Class of 2023”. Potem jednak zauważyłem, że jest to bezpieczna przestrzeń, gdzie mogę otworzyć się na ludzi. Teraz czuję się bardziej zintegrowany we Wrocławiu. Miło jest poznać więcej osób i móc nawiązać nowe przyjaźnie i współpracę.

Oprócz upowszechniania polskiej kultury filmowej wśród obcokrajowców, to właśnie rzeczony aspekt integracyjny stanowi najważniejszy cel Polish Cinema for Beginners, o czym mówiłem też na konferencji „Communication and Culture”³³ we Wrocławiu i „KineDok Conference”³⁴ w Pradze. Jego realizacji sprzyja na pewno kreatywne przekraczanie właściwej DKF-om formuły prelekcja-pokaz-dyskusja, co przez lata projekt starał się robić na najrozmaitsze sposoby. Pierwszą intuicją było kontynuowanie dyskusji, już po tej oficjalnej na sali kinowej — w tym celu rezerwowaliśmy przestrzenie w różnych lokacjach, takich jak chociażby Księgarnia Hiszpańska we Wrocławiu³⁵, miejsce otwarte na obcokrajowców i bardzo przez nich lubianym, gdzie toczono były mniej formalne rozmowy. Były

- 33 Referat „Polish Cinema for Beginners — integration through film” wygłoszony podczas 21. międzynarodowej konferencji „Communication and Culture” zorganizowanej przez Uniwersytet Wrocławski, Wrocławski Oddział Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz Koło Naukowe Studentów Socjologii UW, 25 maja 2022 r.
- 34 Referat „Empowering Communities Through Documentary” wygłoszony podczas „KineDok Conference: How To Set Up a Screening Venue”, zorganizowanej przez Instytut Filmu Dokumentalnego w Pradze, 30 marca 2023 r.
- 35 Prowadzona przez Ewę Malec od 2013 roku przy ulicy Karola Szajnochy 5 we Wrocławiu stanowi unikatowe na mapie miasta centrum kultury, gdzie odbywają się wydarzenia kulturalne, imprezy towarzyszące konferencjom naukowym, dyskusje, prezentacje i koncerty. Jest to też miejsce integracji studentów zagranicznych przybywających do Wrocławia, w tym w ramach programów Erasmus oraz Erasmus+, stanowiących część publiczności PCFB. Zob. Księgarnia Hiszpańska, <http://ksiegarniahiszpańska.pl/> (dostęp: 23.12.23).

jednak i inne pomysły: w 2015 roku, dzięki współpracy z lokalem gastronomicznym ZZ Top, po seansach czekała na widzów we foyer Kina Nowe Horyzonty gorąca polska zupa: żurek, barszcz, ogórkowa itp. Dzięki temu nie tylko można było jeszcze chwilę pozostać w kinie i porozmawiać, ale też poznać tradycje gastronomiczne — a zatem także *Polish Cousine for Beginners*. Jeżeli był to seans świąteczny, na widzów czekały pierniczki, barszcz czy grzane wino, przed seansem *Róży* (2011) Wojciecha Smarzowskiego widzom rozdawane były kwiaty, organizowane były koncerty muzyki ludowej (Reprezentacyjnego Zespołu Pieśni i Tańca „Wrocław”), pokazy z audiodeskrypcją czy spotkania z organizacjami pozarządowymi, takimi jak skupiona na pomocy migrantom NOMADA³⁶. Wydarzenia zawsze były fotografowane, by później uczestnicy mogli odnaleźć się w ich dokumentacjach.

Najdalej w stronę eventową PCFB poszło w ostatnim roku, kiedy na widzów czekały atrakcje wymyślane wspólnie z zaproszonymi do zespołu organizacyjnego obcokrajowcami, takie jak gra miejska w poszukiwanie skarbu w Browarze Mieszczańskim przy ulicy Hubskiej przed pokazem *Lombardu* (2022) Łukasza Kowalskiego³⁷, koncerty piosenek o miłości po pokazie *Lekcji miłości* (2019) Małgorzaty Goliszewskiej i Kasi Matei³⁸, quiz filmowy przed plenerowym pokazem *Misia* (1981) Stanisława Barei w Forest Barze czy „drzewko życzeń”, na którym uczestnicy przez cały sezon wypisywali swoje marzenia, odczytane podczas ostatniego, świątecznego spotkania w Klubie pod Kolumnami, połączonego z projekcją *Kingsajzu* (1988) Juliusza Machulskiego. Agnieszka Smutek:

Odnoszę wrażenie, że dla uczestników co najmniej tak sam ważne, jak film, były dodatkowe aktywności, jak quiz, koncert, poczęstunek itp.

- 36 Stowarzyszenie NOMADA to wrocławska organizacja pozarządowa działająca na rzecz praw człowieka, pracująca wśród środowisk migranckich, mniejszości etnicznych i religijnych oraz grup wykluczonych. Udziela nieodpłatnego poradnictwa między innymi w zakresie dokumentowania pobytu i pracy w Polsce, ochrony międzynarodowej oraz przemocy motywowanej uprzedzeniami. Pracuje także w terenie asystując w urzędach, szkołach, szpitalach, w sądach, na policji. Główne metody jej działalności to: wsparcie prawne, projekty rozwojowe i edukacyjne, monitoring i rzecznictwo, pomoc interwencyjna, szkolenia, konferencje, debaty oraz publikacje. Zob. Stowarzyszenie NOMADA, <https://nomada.info.pl/nomada-o-nas> (dostęp: 23.12.23).
- 37 Pokaz ten był częścią realizowanej od 2019 roku współpracy z organizatorami Europejskiej Nocy Literatury (2019--2021 Strefą Kultury Wrocław, od 2022 Wrocławskim Instytutem Kultury).
- 38 Wystąpili wtedy: Emre Can Alptekin z Turcji, Piotr Bagiński z Polski oraz ukraińsko-niemiecki duet Kwit (Marina Mashtaler i Johannes Niehaus), nagrodzony w tym samym roku na 43. Przeglądzie Piosenki Aktorskiej.

Nic zresztą dziwnego, bo są to elementy, które pozwalały się im wyrazić, zaprezentować, zrobić coś dla innych. Absolutnie jest to wartość dodana do części filmowej.

Przesunięcie w stronę doświadczenia wspólnotowego, bardziej niż tylko filmowego, zdaje się też wymuszać zmieniający się pejzaż kulturowy i sposoby obcowania z kulturą. Jak twierdzi Moliński:

Platformy streamingowe na pewno kradną nam widzów — jeśli na Netflixie 90% oferty jest tłumaczona na 25 języków, to jest ona szeroka. Frekwencja spadła podczas pandemii³⁹ i trudno ją odbudować. Do tego Wrocław jest miastem o dużej ofercie kulturalnej, każdego dnia dzieje się kilka wydarzeń o charakterze filmowym czy kulturalnym, skierowanych do różnych — często nawet bardzo niszowych — grup odbiorców. Musieliśmy więc wprowadzić pewną korektę, kiedyś celowaliśmy w widownię rzędu 100 osób (choć zdarzała się i dwa razy większa). Dziś 30–50 osób to już jest bardzo satysfakcjonujący wynik. Ale niezmiennie mam przekonanie, że to, co rozpoznaliśmy w 2010 roku, się potwierdziło, czego dowodzi chociażby repertuar wrocławskich teatrów, grających spektakle z angielskimi napisami, czy coraz większa liczba wydarzeń skierowanych do osób nieposługujących się polskim.

Świadomość wykluczenia komunikacyjnego części mieszkańców Wrocławia, z którym Polish Cinema for Beginners od ponad dekady stara się walczyć, zdaje się być coraz większa, podobnie jak potrzeba integracji nowych wrocławian w tkance społeczno-kulturalnej stolicy Dolnego Śląska, która nie od dziś przecież chce być „miastem spotkań”⁴⁰.

39 Wg danych PISF, europejski rynek kinowy zanotował 70,6% spadek w *box office* w 2020 roku, generując obniżenie przychodów na poziomie 6,2 mld euro w stosunku do 2019 roku. W Polsce „covidowy” spadek wyniósł 71,8%. Zob. *Badanie wpływu COVID-19 na działalność producentów filmowych w Polsce*, red. Box Office Lab, Warszawa 2021.

40 Oficjalne hasło promocyjne Wrocławia, ogłoszone w strategii rozwoju i promocji miasta „Wrocław 2000 plus”, przyjętej uchwałą Rady Miejskiej 4.06.1998 r. Zob. G. Roman, J. Waszkiewicz, T. Zipser, *Wrocław 2000 Plus*, „Studia nad strategią miasta” 1998, nr 6(24).

Tabela z filmami pokazywanymi od powstania projektu.

DATA	SEZON	HASŁO	TYTUŁ	REŻYSER	ROK PRODUKCJI	GOŚĆ/ PROWADZĄCY	MIEJSCE
2012-03-27	1	-	<i>Kanał</i>	Andrzej Wajda	1956	Adam Kruk	DCF
2012-04-03	1	-	<i>Matka Joanna od Aniołów</i>	Jerzy Kawalerowicz	1960	Agnieszka Jakimiak	DCF
2012-04-17	1	-	<i>Nóż w wodzie</i>	Roman Polański	1961	Marcin Drabek	DCF
2012-04-24	1	-	<i>Rękopis znaleziony w Saragossie</i>	Wojciech Jerzy Has	1964	Błażej Hrapkowicz	DCF
2012-05-08	1	-	<i>Barwy ochronne</i>	Krzysztof Zanussi	1976	Adam Kruk	DCF
2012-05-22	1	-	<i>Seksmisja</i>	Juliusz Machulski	1983	Joanna Ostrowska	DCF
2012-06-05	1	-	<i>Krótki film o miłości</i>	Krzysztof Kiesłowski	1988	Anka Herbut	DCF
2012-06-12	1	-	<i>Essential Killing</i>	Jerzy Skolimowski	2010	Michał Oleszczyk	DCF
2013-11-11	-	-	<i>Sponsoring (Elles)</i>	Małgorzata Szumowska	2011	Adam Kruk	Associazione Universitaria Koiné ONLUS, Forlì
2013-11-13	-	-	<i>Essential Killing</i>	Jerzy Skolimowski	2010	Adam Kruk	Associazione Universitaria Koiné ONLUS, Forlì
2013-11-15	-	-	<i>W ciemności</i>	Agnieszka Holland	2011	Adam Kruk	Associazione Universitaria Koiné ONLUS, Forlì
2014-02-27	2	-	<i>Rewers</i>	Borys Lankosz	2009	Adam Kruk	KNH
2014-03-06	2	-	<i>Jak być kochaną</i>	Wojciech Jerzy Has	1963	Agnieszka Jakimiak	KNH
2014-03-20	2	-	<i>Trzeba zabić tę miłość</i>	Janusz Morgenstern	1972	Dawid Junke	KNH
2014-04-03	2	-	<i>Człowiek z marmuru</i>	Andrzej Wajda	1976	Michał Oleszczyk	KNH
2014-04-17	2	-	<i>Przypadek</i>	Krzysztof Kiesłowski	1981	Adriana Prodeus	KNH
2014-05-08	2	-	<i>Dług</i>	Krzysztof Krauze	1999	Błażej Hrapkowicz	KNH
2014-10-30	3	-	<i>Ida</i>	Paweł Pawlikowski	2013	Błażej Hrapkowicz	KNH
2014-11-13	3	-	<i>Krzyk</i>	Barbara Sass	1983	Monika Talarczyk-Gubała	KNH

DATA	SEZON	HASŁO	TYTUŁ	REŻYSER	ROK PRODUKCJI	GOŚĆ/ PROWADZĄCY	MIEJSCE
2014-11-27	3	-	<i>Nadzór</i>	Wiesław Saniewski	1983	Wiesław Saniewski	KNH
2014-12-11	3	-	<i>Sala samobójców</i>	Jan Komasa	2011	Samuel Nowak	KNH
2015-02-19	4	-	<i>Kingsajz</i>	Juliusz Machulski	1987	Artur Majer	KNH
2015-03-05	4	-	<i>Popiół i diament</i>	Andrzej Wajda	1958	Dawid Junke	KNH
2015-03-19	4	-	<i>Podwójne życie Weroniki</i>	Krzysztof Kiesłowski	1991	Marek Lis	KNH
2015-04-09	4	-	<i>W ciemności</i>	Agnieszka Holland	2011	Agnieszka Holland	KNH
2015-04-23	4	-	<i>Do widzenia, do jutra</i>	Janusz Morgenstern	1960	Jakub Majmurek	KNH
2015-09-24	-	-	<i>Barwy ochronne</i>	Krzysztof Zanussi	1976	Adam Kruk	Dom Europy
2015-10-29	5	Great Directors	<i>Potop. Redivivus</i>	Jerzy Hoffman	1974	Adam Kruk	KNH
2015-11-12	5	Great Directors	<i>Wesele</i>	Wojciech Smarzowski	2004	Kaja Klimek	KNH
2015-11-26	5	Great Directors	<i>Nikt nie wola</i>	Kazimierz Kutz	1960	Kazimierz Kutz	KNH
2015-12-10	5	Great Directors	<i>Miś</i>	Stanisław Bareja	1981	Monika Talarczyk-Gubała	KNH
2016-01-07	5	Great Directors	<i>Jańcio Wodnik</i>	Jan Jakub Kolski	1993	Grażyna Błęcka-Kolska	KNH
2016-01-21	5	Great Directors	<i>80 milionów</i>	Waldemar Krzystek	2011	Waldemar Krzystek	KNH
2016-03-03	6	Polish Beats	<i>Jesteś Bogiem</i>	Leszek Dawid	2012	Filip „Fejz” Łuszcz	KNH
2016-03-17	6	Polish Beats	<i>Disco Polo</i>	Maciej Bochniak	2015	Martyna Glińska	KNH
2016-03-31	6	Polish Beats	<i>Yesterday</i>	Radosław Piwowarski	1985	Agata Czarkowska	KNH
2016-04-14	6	Polish Beats	<i>Córki dancingu</i>	Agnieszka Smoczyńska	2015	Konrad Imiela	KNH
2016-04-28	6	Polish Beats	<i>Niewinni czarodzieje</i>	Andrzej Wajda	1960	Adam Kruk	KNH
2016-10-06	7	Polish Youth	<i>Iluminacja</i>	Krzysztof Zanussi	1973	Krzysztof Zanussi	KNH
2016-10-20	7	Polish Youth	<i>Miasto 44</i>	Jan Komasa	2014	Błażej Hrapkiewicz	KNH
2016-11-03	7	Polish Youth	<i>Płynące wieżowce</i>	Tomasz Wasilewski	2013	Bartłomiej Lis	KNH

DATA	SEZON	HASŁO	TYTUŁ	REŻYSER	ROK PRODUKCJI	GOŚĆ/ PROWADZĄCY	MIEJSCE
2016-11-17	7	Polish Youth	<i>Polowanie na muchy</i>	Andrzej Wajda	1969	Małgorzata Sadowska	KNH
2016-12-01	7	Polish Youth	<i>Hardkor Disco</i>	Krzysztof Skonieczny	2014	Jaśmina Polak	KNH
2017-03-02	8	Polish Cities	<i>Ziemia obiecana</i>	Andrzej Wajda	1975	Adam Kruk	KNH
2017-03-02	-	Polish Cities (Warsaw)	<i>11 minut</i>	Jerzy Skolimowski	2015	Konrad Domaszewski	Kino Muranów, Warszawa
2017-03-16	8	Polish Cities	<i>11 minut</i>	Jerzy Skolimowski	2015	Agnieszka Glińska	KNH
2017-03-16	-	Polish Cities (Warsaw)	<i>Carte blanche</i>	Jacek Lusiniński	2015	Agnieszka Kruk	Kino Muranów, Warszawa
2017-03-30	8	Polish Cities	<i>Carte blanche</i>	Jacek Lusiniński	2015	Martyna Stec	KNH
2017-03-30	-	Polish Cities (Warsaw)	<i>Pętla</i>	Wojciech Jerzy Has	1957	Sebastian Smoliński	Kino Muranów, Warszawa
2017-04-13	8	Polish Cities	<i>Pętla</i>	Wojciech Jerzy Has	1957	Monika Talarczyk-Gubała	KNH
2017-04-13	-	Polish Cities (Warsaw)	<i>Hiszpanka</i>	Łukasz Barczyk	2015	Łukasz Barczyk	Kino Muranów, Warszawa
2017-04-27	-	Polish Cities (Warsaw)	<i>Ziemia obiecana</i>	Andrzej Wajda	1975	Anna Tatarska	Kino Muranów, Warszawa
2017-04-30	8	Polish Cities	<i>Hiszpanka</i>	Łukasz Barczyk	2015	Karina Kleszczewska	KNH
2017-10-05	9	Poland Abroad	<i>Danton</i>	Andrzej Wajda	1983	Adam Kruk	KNH
2017-10-12	9	Poland Abroad	<i>Obce niebo</i>	Dariusz Gajewski	2016	Dariusz Gajewski	KNH
2017-11-02	9	Poland Abroad	<i>Ewangelia według Harry'ego (Gospel According to Harry)</i>	Lech Majewski	1994	Lech Majewski	KNH
2017-11-16	9	Poland Abroad	<i>Imagine</i>	Andrzej Jakimowski	2012	Tomasz Gąssowski	KNH
2017-12-07	9	Poland Abroad	<i>Autor widmo (Ghost Writer)</i>	Roman Polański	2010	Adam Kruk	KNH
2018-03-01	10	Family Matters	<i>Życie rodzinne</i>	Krzysztof Zanussi	1971	Adam Kruk	KNH
2018-03-15	10	Family Matters	<i>Rewers</i>	Borys Lankosz	2009	Malwina Tuchendler	KNH
2018-04-05	10	Family Matters	<i>Moje córki krowy</i>	Kinga Dębska	2015	Kinga Dębska	KNH

DATA	SEZON	HASŁO	TYTUŁ	REŻYSER	ROK PRODUKCJI	GOŚĆ/ PROWADZĄCY	MIEJSCE
2018-04-19	10	Family Matters	<i>Komunia</i>	Anna Zamecka	2016	Anna Zamecka	KNH
2018-05-10	10	Family Matters	<i>Plac Zbawiciela</i>	Krzysztof Krauze, Joanna Kos-Krauze	2006	Adam Kruk	KNH
2018-10-11	11	Polish Love	<i>Człowiek z magicznym pudełkiem</i>	Bodo Kox	2017	Bodo Kox	KNH
2018-10-25	11	Polish Love	<i>Trzeba zabić tę miłość</i>	Janusz Morgenstern	1972	Kornelia Sobczak	KNH
2018-11-09	11	Polish Love	<i>Róża</i>	Wojciech Smarzowski	2011	Adam Kruk	KNH
2018-11-22	11	Polish Love	<i>Krotki film o miłości</i>	Krzysztof Kiesłowski	1991	Marek Lis	KNH
2018-12-06	11	Polish Love	<i>Pożegnania</i>	Wojciech Jerzy Has	1958	Adam Kruk	KNH
2019-04-04	12	On The Road	<i>Atak paniki</i>	Paweł Maślona	2017	Adam Kruk	KNH
2019-04-25	12	On The Road	<i>Przypadek</i>	Krzysztof Kiesłowski	1981	Dawid Junke	KNH
2019-05-09	12	On The Road	<i>Ułaskawienie</i>	Jan Jakub Kolski	2018	Paweł Kosuń	KNH
2019-05-23	12	On The Road	<i>Ida</i>	Paweł Pawlikowski	2013	Malwina Tuchendler	KNH
2019-05-25	12	On The Road	<i>Jeszcze dzień życia (Un Dia Mas Con Vida)</i>	Damian Nenow, Raúl de la Fuente	2018	Adam Kruk	Impart
2019-06-22	12	On The Road	<i>Nóż w wodzie</i>	Roman Polański	1961	Adam Kruk	CH Zajezdnia
2019-07-17	12	On The Road	<i>Nóż w wodzie</i>	Roman Polański	1961	Kuba Żary	Nocny Targ Tęczowa
2019-09-30	-	Polish Ghosts	<i>Body/Ciało</i>	Małgorzata Szumowska	2015	Adam Kruk	Cinema Trindade, Porto
2019-10-01	-	Polish Ghosts	<i>Wieża. Jasny dzień</i>	Jagoda Szcel	2017	Adam Kruk	Cinema Trindade, Porto
2019-10-02	-	Polish Ghosts	<i>Księżę i Dybuk</i>	Elwira Niewiera, Piotr Rosofowski	2017	Adam Kruk	Cinema Trindade, Porto
2019-10-20	13	Celebrations	<i>Ostatnia rodzina</i>	Jan P. Matuszyński	2016	Jan P. Matuszyński	KNH
2019-11-03	13	Celebrations	<i>Wieża. Jasny dzień</i>	Jagoda Szcel	2017	Anna Krotoska, Małgorzata Szczerboska	KNH
2019-11-17	13	Celebrations	<i>Demon</i>	Marcin Wrona	2015	Michał Bojanowski, Tomasz Sikora	KNH

DATA	SEZON	HASŁO	TYTUŁ	REŻYSER	ROK PRODUKCJI	GOŚĆ/ PROWADZĄCY	MIEJSCE
2019-12-01	13	Celebrations	Cicha noc	Piotr Domalewski	2017	Adam Kruk	KNH
2020-06-25	14	All That Hate	Sala samobójców. Hejter	Jan Komasa	2020	Martyna Stec	On the air / Online
2020-07-09	14	What Poles Do In The Shadows	Zjednoczone Stany Miłości	Tomasz Wasilewski	2016	Adam Kruk	On the air / Online
2020-07-23	14	Four Walls Around Us	Ostatnia rodzina	Jan P. Matuszyński	2016	Paweł Czajkowski	On the air / Online
2020-08-06	14	Polish Church	Kler	Wojciech Smarzowski	2018	Kuba Żary	On the air / Online
2020-08-05	14	Be Natural	Nasza mała Polska	Matěj Bobřík	2019	Masako Fuse Leško, Magdalena Majewska	Concordia Hub
2020-08-16	14	Be Natural	Fuck For Forest	Michał Marczak	2012	Adam Kruk	Nocny Targ Tęczowa
2020-08-20	14	How To Be A Woman?	Fuga	Agnieszka Smoczyńska	2018	Anna Lalka	On the air / Online
2020-08-21	14	Be Natural	Wiesь pływających krów	Katarzyna Trzaska	2019	Kuba Żary	Park Tołpy
2020-08-29	14	Be Natural	Kosmos (Cosmos)	Andrzej Żuławski	2015	Adam Kruk	Pod Ciśnieniem
2020-09-13	14	Be Natural	Fuck For Forest	Michał Marczak	2012	Lech Moliński	Nocny Targ Tęczowa
2020-10-17	14	Be Natural	Akademia Pana Kleksa	Krzysztof Gradowski	1984	Adam Kruk	DCF
2021-07-01	15	Debuts	Baby Bump	Kuba Czekaj	2015	Kuba Żary	Czasoprzestrzeń
2021-07-15	15	Debuts	Córki dancingu	Agnieszka Smoczyńska	2015	Adam Kruk	Czasoprzestrzeń
2021-07-29	15	Debuts	Interior	Marek Lechki	2019	Adam Kruk	Czasoprzestrzeń
2021-08-12	15	Debuts	Galerianki	Katarzyna Rosłaniec	2009	Adam Kruk	Czasoprzestrzeń
2021-08-21	15	Debuts	Wojna polsko-ruska	Xawery Żuławski	2009	Adam Kruk	Czasoprzestrzeń
2021-08-26	15	Debuts	Słodki koniec dnia	Jacek Borcuch	2019	Adam Kruk	Czasoprzestrzeń
2022-04-14	16	Newcomers	Piano	Vita Drygas	2014	Vita Drygas	Barbara
2022-04-21	16	Newcomers	Gdy kwiaty nie milczą	Andrei Kutsila	2021	Andrei Kutsila	Barbara
2022-05-12	16	Newcomers	Trzy kolory: Biały (Trois couleurs: Blanc)	Krzysztof Kieślowski	1994	Diana Dąbrowska (+ Kędziołek)	Przeście Dialogu

DATA	SEZON	HASŁO	TYTUŁ	REŻYSER	ROK PRODUKCJI	GOŚĆ/ PROWADZĄCY	MIEJSCE
2022-06-02	16	Newcomers	<i>Pomiędzy słowami</i>	Urszula Antoniak	2017	Adam Kruk	Przejsście Dialogu
2022-07-07	16	Newcomers	<i>Szczeńliwego Nowego Jorku</i>	Janusz Zaorski	1997	Kuba Żary	Przejsście Dialogu
2022-08-04	16	Newcomers	<i>Jutro czeka nas długi dzień</i>	Paweł Wysoczański	2019	Adam Kruk	Park Staszica
2022-08-20	16	Newcomers	<i>Rejs</i>	Marek Piwowski		Adam Kruk, Weronika Sowińska	DCF
2022-09-01	16	Newcomers	<i>In Touch</i>	Paweł Ziemliński	2018	Weronika Sowińska	Park Staszica
2022-10-13	16	Newcomers	<i>Polyland</i>	Dasa Raimanova	2017	Elmelda Mashingo	Przejsście Dialogu
2022-11-03	16	Newcomers	<i>Pani z Ukrainy / 60 kilo niczego</i>	Paweł Łoziński, Paweł Domalewski	2002 / 2017	Paulina Maciak	Przejsście Dialogu
2023-04-23	17	Class of 2023	<i>EO</i>	Jerzy Skolimowski	2022	Adam Kruk, Masiel González	Barbara
2023-05-22	17	Class of 2023	<i>Chleb i sól</i>	Damian Kocur	2022	Kamilla Biskupska	Barbara
2023-06-27	17	Class of 2023	<i>Miś</i>	Stanisław Bareja	1981	Lech Moliński, Farnaz Ghasemi, Ana Lagbara	Forest Bar
2023-08-19	17	Class of 2023	<i>Lombard</i>	Łukasz Kowalski	2022	Adam Kruk, Natalia Boiko, Farnaz Ghasemi	Teatr Ad Spectatores
2023-10-3	17	Class of 2023 - Polish Dreams	<i>Amator</i>	Krzysztof Kieślowski	1979	Bartek Bartos	Barbara
2023-10-17	17	Class of 2023 - Polish Dreams	<i>Lekcja mitości</i>	Małgorzata Goliszewska, Kasia Mateja	2019	Marina Mashtaler, Johannes Niehaus, Piotrek Bagiński, Emre Can Alptekin	Barbara
2023-11-21	17	Class of 2023 - Polish Dreams	<i>Ucieczka na Srebrny Glob</i>	Kuba Mikurda	2021	Kuba Mikurda	Barbara
2023-12-05	17	Class of 2023 - Polish Dreams	<i>Kingsajz</i>	Juliusz Machulski	1988	Adam Kruk, Ehsan Chameiy	Klub Pod Kolumnami